

26.13x34.13	1/2	8	עמוד	ממון	07/10/2013	39085590-9
האוניברסיטה העברית בירושלי - 22111						

כך שברתי את תקרת הזכוכית

ראיון

הפרופסורית שעשתה את זה

תאמינו או לא, אבל אורלי שדה בת ה-44 היא הפרופסורית הראשונה בישראל בתחום המימון • עכשיו, כשהתואר הנחשק בידיה, היא מסבירה איך הגיעה לתחום הגברי הזה ומה לדעתה עוצר נשים מלהתקדם באקדמיה

נא להכיר: הפרופסורית הראשונה למימון בישראל

נטלי גרויסמן | עמ' 8

חקרתי את הגורמים לזה, אבל יש למי של מחקר של הכלכלן ד"ר אורי גניזי שמראה שיש קשר בין מסה קריטית של נשים במסגרת נתונה לבין מידת התחרותיות של נשים, כלומר שנשים משפחות רות את הביצועים שלהן ככל שיש יותר נשים בסביבתן. במימון, את חלק ממיעוט במקרה הטוב. גם במחלקה למימון באוניברסיטת ניו יורק (NYU), שהיא מאוד גדולה, בקושי תמצאי נשים.

לפחות במקרה של שדה, הברידות המזהרות לא היוותה חסם. אחרי שנה במהלכה עשתה קורסים לרוקטור רט באוניברסיטת תל-אביב, המשיכה וסיימה את לימודי התואר השלישי באוניברסיטת יוטה, בהנחייתו של פרופ' אבנר קלעי. עם סיום לימודיה, ב-2002, הוצעה לה משרה באוניברסיטה העברית, ואת הקביעות הנכספת כל כך בקרב רב אנשי האקדמיה היא קיבלה עוד לפני תום התקופה שהאוניברסיטה מקציבה לשם כך לחוקרים לאור הישגיה האקדמיים והמאמרים שהספיקה לפרסם.

במקביל למשרה באוניברסיטה העברית רית מחזיקה שדה במשרה של פרופסור אורח במחלקה למימון של ביה"ס למימון נהל עסקים ב-NYU, שם היא מלמדת מדי קיץ – אחרי שהייה בת שלוש שנים באוניברסיטה זו. כמו כן היא מלמדת זה כמה שנים כמרצה אורחת באוניברסיטת IE במדריד, שנחשבת לאחת המובילות בלימודי מינהל עסקים באירופה.

בנוסף להרצאות ולכנסים הבינלאומיים שבהם השתתפה ולרשימה המרשימה של הפרסים ומענקי המחקר שקיבלה, שדה גם מילאה לאורך השנים

חופשת הלידה הראשונה שלי נמשכה פחות מחודש. אני לא מצטערת על ההחלטה, ואני חושבת שהיא הכרחית במסלול שבחיתי. יש לזה גם מחיר

עצמה ולמי שמכיר את פועלה המקצועי, עי, שכל ניסיון לפקפק ברקורד האקדמי שלה או בתכנים שיש לה להציע בתחום התמחותה, יכול להיות רק בריחה.

שדה (44) החלה את דרכה האקדמית באוניברסיטת תל-אביב, מיד אחרי הטיוח הגדול של אחרי הצבא (היא שירתה כמש"קית חינוך בגדוד שריון ובגולני), שם השלימה תואר ראשון בכ"לכלה וניהול ותואר שני במינהל עסקים. "אני אוהבת את הרואליות של התחום", היא אומרת. "את זה שהוא גם תיאורטי וגם פרקטי, ושבוסוף היום לא רק שואלים שאלות פילוסופיות, אלא גם צריכים לתת תשובות לעולם שבחוץ".

במהלך לימודיה לתואר הראשון עבדה שדה בבנק ישראל, ואחרי התואר השני עשתה הפסקה של שנה לטובת עבודה במיזם של בנק השקעות עולמי שהושק או בארץ. אבל עד מהרה שבה לחיק האקדמיה לטובת הרוקטורט: "היה חסר לי מאוד העומק שהאקדמיה מאפשרת".

למה בחרת להתמחות דווקא במימון? "בתחום הזה, שעוסק בשוק ההון, במ"כשירים פיננסיים ובמימון חברות, יש הרבה אלמנטים אנליטיים ומתמטיים שזה משהו שתמיד התחברתי אליו. מצד שני, זה תחום מאוד דינמי שיש בו הרבה קומפוזיטנס. השילוב הזה של מתמטיקה עם מדעי החברה מאוד משך אותי".

בוגרות מינהל עסקים פונות בעיקר לתחומים אחרים, כמו התנהגות ארגונית ושיווק, ולא למימון. למה?

"זה תחום שהיסטורית נחשב ונתפס כגברי, גם מחוץ לכותלי האקדמיה. לא

גבר ולדבר איתו על הנושא".

כך או כך, כיום סטודנטיות וסטודנטים למינהל עסקים באוניברסיטה העברית יכולים לא רק להרגיש בנוח לסור למשרה של שדה, אלא גם להתהדר בעובדה שרק באכסניה האקדמית שלהם, מכל המוסדות האקדמיים בישראל, אפשר למצוא אישה שהיא פרופסור למימון.

זה עשוי להישמע מוזר בעשור השני של שנות האלפיים, אך הענקת הפרופסורה לשדה ביולי האחרון מטעם האוניברסיטה העברית היא תקדים היסטורי: עד עתה לא הוענק תואר זה בתחום המימון לאף אישה בארץ. גם עצם נוכחותן של נשים בסגל המחלקות למימון בפקולטות לניהול ובכתיב הספר למינהל עסקים באוניברסיטאות ובמכללות השונות בישראל ובעולם היא בגדר חריג.

בראיון בלעדי ל"ידיעות אחרונות" מספרת שדה – שבקייץ האחרון עלה שמה כמועמדת להחליף את הממונה על אגף שוק ההון במשרד האוצר – מה היא חושבת על מיעוט הנשים בממלכת המימון באקדמיה, כיצד פילסה את דרכה שם, וגם על נושאי המחקר המגוונים שלה ומה שהולך אצלה בכיתה.

בבדידות מזהרת

"תרצי שאכין לך חומר על המחקרים שלי?" שאלה שדה לקראת הפגישה ביינינו לצורך הראיון. "במקרה שלך, עדיף שתביאי מתכון לעוגה", ענית, ופרצנו בצחוק. שתינו ידענו שלצורך הראיון עמה היא "קודם כל אישה", ושלא תוכל להימלט משאלות על הקשר בין מגדר ואקדמיה. אבל באותה מידה ברור לשדה

מאת נטלי גרויסמן

באחד הימים התרפקה סטודנטית יוטה שבארה"ב על דלת משרדה של המרצה שלה, אורלי שדה, שהייתה אז בשלהי הרוקטורט במינהל עסקים באותה אוניברסיטה. הסטודנטית באה עם דילמה: האם להמשיך ללימודי תואר שני במינהל עסקים מיד עם סיום התואר הראשון, כשבמקביל הארוס שלה יתחיל בלימודי רפואה, או להיענות לרצון הארוס שלה שדוחק בה לעשות הפסקה ברצף לימודיה, כך שתוכל לעבוד ולפרנס את שניהם בתקופת לימודיו.

שדה אמרה לסטודנטית כי אינה רוצה להתערב בשיקולים שבין בני הזוג, אבל אולי הפתרון האופטימלי הוא שדווקא הארוס יחכה מעט עם לימודי הרפואה, עד שתסיים את לימודי התואר השני שנמשכים שנתיים בלבד. שהרי אחר כך היא תזכה לקפיצה משמעותית במשכורת, שתאפשר לשניהם מרחב נשימה הרבה יותר גדול.

אז מה הסטודנטית החליטה? אני שואלת יותר מעשור אחרי האירוע את שדה, כיום פרופ' למימון בבית הספר למינהל עסקים באוניברסיטה העברית. "לשמחתי, אחרי מספר חודשים התבקשתי לכתוב המלצה לסטודנטית לקראת לימודיה לתואר השני", היא משיבה. האם העובדה שאת אישה הפכה אותך מודל לחיקוי עבור אותה סטודנטית וסייעה לה בבחירתה?

"מאוד ייתכן. ייתכן גם שהיה לה פחות נוח להיכנס למשרד של מרצה

39085639-3	07/10/2013	ידיעות אחרונות - ממון	עמוד 9	2/2	27.75x31.95
------------	------------	-----------------------	--------	-----	-------------

האוניברסיטה העברית בירושלי - 22111

פרופ' אורלי שדה. לא במקרה הגיעה לתחום גברי | צילום: אלכס קולומיסקי

המטרה שלי היא לתת לסטודנטים נלי חשיבה. חשוב שיידעו להבין לעומק את ההנחות שביסוד המודלים, אבל גם איך מיישמים אותם בפועל"

"בתחום המימון את חלק ממיעוט גם במחלקה למימון באוניברסיטת ניו יורק, שהיא בקושי תמצאי נשים"

משוואות ומודלים בלי קשר למציאות, ובקצה השני של הרצף להציג מכשירים פיננסיים קיימים ולהסביר מה עושים איתם. החלטתי לבנות את הקורס באופן שבו אני הייתי רוצה ללמוד אותו: שי שלב בין תיאוריה לבין עימות התיאוריה עם המציאות. המטרה היא לתת לסטודנטים שלי כלי חשיבה. מצד אחד חשוב שיינו לעומק את ההנחות שביסוד המודלים, ומצד שני איך מיישמים אותם ומה המגבלות שלהם בחיי המעשה".

תני לי דוגמה. "יש, למשל, הרבה בוגרי מינהל עסקים וכלכלה שמשננים את הסיסמה

על 'תעלומות' במסגרת המחקרים שלי, אבל גם מאוד אוהבת את ההוראה. אנחנו מקבלים פידבק מסטודנטים ונחשפים לרעיונות רעננים". פידבק נוסף ששדה מקבלת מהסטודנטים שלה הוא בחירתה זה מספר פעמים למרצה מצטיינת, גם באוניברסיטה העברית וגם ב-NYU.

בעיתון הסטודנטים של האוניברסיטה העברית הוגדרת כ"מבוקשת" דווקא בגלל הקורס "יסודות המימון", שנחשב לאימת הסטודנטים לתואר ראשון במינהל עסקים. מה הסוד שלך?

"אפשר לבסס את הקורס על ניתוח

שורת תפקידים במגזר הציבורי. כיום היא מכהנת כחברה בוועדה המייעצת של אגף שוק ההון באוצר וכחברת מליאת רשות ני"ע.

בין התיאוריה למציאות

לשרה, שעוסקת בשלל נושאים בתחום המימון, ובהם מבנה שווקים פיננסיים, חיסכון לטווח ארוך ואוריינות פיננסית, יש הרבה מה לומר על כל אחד מהפירוטים המחקריים שלה, אבל גם מלאכת ההוראה מציתה אצלה זיק בעיניים. "אני מאוד אוהבת לעבוד

חינוך פיננסי ||| נטלי גרויסמן

לא לבנים בלבד

לה במקרה זה, ושגם להקים עסק משלה, כמו דוכן למכירת לימנורה, זה לא דבר פשוט. אבל הסוף טוב, ואלה מצליחה לשים את ידיה על גיטרה ראוויה.

שדה: "כתבתי את הספר בעקבות שהייתנו בניו יורק, אחרי שהבנת שלי, מור, שהייתה אז בכיתה ד', ראתה עם חברה תוכנית טלוויזיה שגרמה להן לפנטז על עסק משלהן. הן התחילו לשאול אותי כל מיני שאלות בנושאי כלכלה ומימון, אבל הייתי עסוקה. החלטתי להפיש עבורה באמזון ספר מתאים, ולא מצאתי, כי כל הספרים,

אחד ההישגים המקצועיים שאורלי שדה גאה להציג, וגם מופיע בקורות החיים הרשמיים שלה, הוא ספר לבני נוער שכתבה ושפורסם בארה"ב. גיבורת הספר היא אלה, ילדה ניו יורקית שמשותקת לגיטרה השמלית חרשה, אך כשהיא מבקשת מהוריה לקנות לה אותה הם מסבירים ש"כסף אינו צומח על עצים".

מכאן ואילך, מתאר הספר את קורותיה של אלה בניסיונה לממן ולממש את חלומה. היא עוברת תלאות וכישלונות לא מעטים בדרך. היא מבינה, למשל, שהבורסה לא תסייע

'פיזור מוריד סיכון', כי לפי המודל של פיזור סיכונים, הסיכון בתיק השקעות הולך ופוחת ככל שהנכסים בו שונים זה מזה. אבל בעצם הפיזור מפחית סיכון רק אם אין קורלציה בין הנכסים השונים בתיק. אני ממחישה את זה לסטודנטים, דרך הדוגמה של משבר הסאב-פריים בארה"ב. משקיעים וגם חברות דירוג חשבו שהאג"חים מגובי משכנתאות הם נטולי סיכון, כי הונפקו על בסיס משכנתאות של קבוצה גדולה ומפוזרת של נטולי משכנתאות. אבל אם מכינים לעומק את עניין הקורלציה, המסקנה משתנה. ברור שמשבר בענף הנדל"ן או משבר במשק שמביא לגידול באבטלה יכולים לפגוע בו זמנית בהרבה נטולי משכנתאות, ומכאן גם הסיכון באג"ח מגובה משכנתאות.

מלבד יסודות המימון, את מלמדת גם קורסים במימון התנהגותי. במה עוסק התחום הזה?

"מימון התנהגותי הוא תחום שמאתגר את התפיסה שאנשים הם רציונליים ושהשווקים הם יעילים. אנחנו מכינים כיום שאנשים מקבלים החלטות לא דיוקא בצורה מושכלת, ומנסים להבין איך מתקבלות החלטות בפועל ואיך זה משפיע על יעילות של שווקים. העניין שלי בתחום הזה התחיל אחרי המשבר הפיננסי העולמי. הטרידה אותי השאלה עד כמה יש לאנשים כלים לתכנן לעצמם את החיסכון לטווח ארוך שלהם - את הפנסיה שלהם וכדומה. לכן אני מתעניינת גם באוריינות פיננסית, כלומר בידע שיש לאנשים בתחום הזה".

תני לי דוגמה למחקר בנושאים האלה. "באחד המחקרים שעשיתי, עם ד"ר משה שערו מהחוג לכלכלה באוניברסיטה העברית ועם ד"ר יבגני מוגרמן, בדקנו כיצד השפיעה רפורמת בכר, שאפשרה לבחור את קרנות ההשקעה על בחירות של אנשים בהקשר הזה. גילינו שרק 7% בחרו בקרן השקעות תלמות אחרת מזו שהוצעה כברירת מחל על ידי המעסיק שלהם, ושגם מי שעברו לקרן אחרת הושפעו בעיקר מקרבתם לעבודה, ולרוב לא עברו לקרנות עם ביצועים טובים יותר או עם דמי ניהול נמוכים יותר".

הדוקטורט שלך נוגע למבנה שווקים פיננסיים. את עריין חוקרת את זה? "כן. אני שותפה לקבוצת חוקרים אמריקאיים שבוחנת תנאי מכרזים שעורכות מדינות כשהן מגפיקות אג"ח. אני גם בוחנת מגמות עכשוויות בבורסות בעולם ואת השפעתן על בורסת ת"א".

היית מועמדת להחליף את הממונה על שוק ההון, אך שר האוצר מינה את ד"ר רית סלינגר. היו שטענו שעדיף למנות מישהי מ"השטח" ולא מהאקדמיה. מה דעתך?

"הבחירה של השר במישהי משוק ההון היא לגיטימית בעיניי, ובכל מקרה, אין לי מושג מה היו שיקוליו. אני חושבת שעצם העובדה שאנשי אקדמיה הם בלתי תלויים וגם חשופים להתרחשויות בשוק ההון מבחין את יתרונן החיסרון הוא שאנחנו לא חיים את הפוליטיקה הפנימית של הארגון הרלוונטי".

ואם יציעו לך את התפקיד בהמשך? "לסרב להצעה כזו זה כמו להיות אוג' דונר שמחליט לא לבוא לרגל בומן מליחמה. אני באה ממשפחה מאוד ציונית, והשירות הציבורי בדיאן-איי שלנו".

ההורים דחפו להצלחה

שדה נשואה לרפי בן-עמי, מנהל

חטיבה בחברת אפלייר מטיריאלס, ואם לשניים. היא גדלה בר"ג, שם היא מתגוררת גם כיום. היא מספרת על האווירה התומכת שספגה בבית הוריה (אביה הוא שמאי מקרקעין ואמה עוסקת במיסוי מקרקעין) ועל היסטוריה משפחתית של ליברליות בהקשר של שוויון בין המינים. הסבא-רבא שלה מצד אביה, הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל, היה הרב הראשי הספרדי הראשון של ישראל, שדגל עור בתקופת היישוב בהענקת זכות בחירה לנשים למוסדות ציבור, ואף אפשר לבתו, סבתה של שדה, ללמוד בתיכון החילוני גימנסיה הרצליה.

את רואה קשר בין החינוך שקיבלת בבית לבין דרכך האקדמית?

"כן. אני חושבת שלא במקרה גם אני וגם אחותי, שהיא מנהלת מוצר בחברת היי-טק, פנינו לתחומים שנחשבים ל"גבריים" יותר. תמיד קיבלנו את המסר שאנחנו צריכות לעמוד בזכות עצמנו, גם במישור הכלכלי וגם במישורים אחרים. לצד זה, המסר היה שאין מגבלות ושמה שתעשי - אנחנו מאחוריך".

כשכבר הגעת לאקדמיה חווית בירטניים ל"תקרת הזכוכית"?

"אני אישית לא. למולי היו לי שותפים מצוינים לדרך, כמו המנחה שלי לדוקטורט, פרופ' קלעי, והסגל של המיחלקה שלי באוניברסיטה העברית. אבל שמעתי מנשים על תחושות אחרות".

מהיכרותך עם העולם האקדמי, מה מגביל נשים בהתקדמות בסולם?

"נראה לי שאחד הדברים שעוצרים נשים נוגע לשהייה בחו"ל. יש חשיבות גדולה באקדמיה לנוכחות בינלאומית, וחייבים לשהות תקופה בחו"ל בשביל ההפריה המקצועית. המגזרים האקדמיים החשובים מתפרסמים בארה"ב והכנסים החשובים נערכים ברחבי העולם כולו. אבל כדי לנסוע לחו"ל צריך בן זוג או בת זוג תומכים, שיהיו מוכנים ללכת בעקבותיך. זה לא דבר טריוויאלי".

מה היה במקרה שלך, כשנסעתי לדוקטורט ביוטה?

"זה לא היה טריוויאלי בהתחלה. מצד אחד, המנחה שלי המליץ לי לנסוע לחו"ל, ומצד שני כבר הייתי נשואה לר"פ ולא נראה סביר להגיד לו לעזוב הכל לחמש שנים למקום כלשהו בארה"ב, שבו גם לא יהיה לו אישור עבודה. אמרתי את זה לקלעי, והוא הציע שאתחיל את הדוקטורט בהנחייתו בתל-אביב ואז אעבור לשנת ניסיון ליוטה. הוא אמר לי: 'אם זה הופך לאסון, ואת אומרת לי שאתם על סף גירושין, תחזרי לארץ ותסיימי'. עשיתי כעצתו וזה עבד".

העצמה של המנחה שלך מזכירה את המלצה שלך לסטודנטית ביוטה: לעקוף את תקרת הזכוכית.

"יש בזה משהו".

מקובל להתייחס למתח בין קריירה של נשים לבין אמהות. האם את חווה מתח כזה?

"קיבלתי החלטה בשלב מוקדם שהקריירה חשובה לי. למשל, חופשת הלידה הראשונה שלי, ביוטה, נמשכה פחות מחודש. זו החלטה שאני לא מצטערת עליה, ואני חושבת שהיא הכרחית במסלול שבחרתי. יש לזה גם מחיר. השנה, למשל, הבת שלי סיימה כיתה ה' ולא הייתי במסיבת הסיום שלה, כי נסעתי ללמוד בניו יורק. או להגיד לך שלא היה לי טיק בלבד היה. אבל אני חושבת שבאותה מידה היא גם מרוויחה מהבחינה שלי. למשל, היא זוכה להיות כל קיץ בניו יורק".